

Una mica d'història

La primera notícia documentada d'aquest pou de gel és del 1683 i els materials localitzats durant l'excavació daten l'estructura cap als voltants del segle XVI. Amb tot, la majoria de documents on s'esmenta el pou són del segle XVIII, moment en què el gel es convertí en un producte de primera necessitat i, per tant, fou necessària la construcció d'aquestes estructures per poder-lo conservar. El consum de gel va augmentar en el moment en què se li atribuïren propietats terapèutiques i per la seva utilitat en la conservació d'aliments (carne, peix...). **Les dimensions d'aquest pou** són de 8 m de diàmetre i de 9,30 m d'alçada.

Un poco de historia

La primera noticia documentada de esta poza de hielo es de 1683 y los materiales localizados durante la excavación datan su estructura hacia el siglo XVI. De todas formas, la mayoría de documentos en los que aparece citada son del siglo XVIII, cuando el hielo se convirtió en un producto de primera necesidad y, por tanto, la construcción de estas estructuras fue necesaria para su conservación. El consumo de hielo aumentó en el momento en que se le atribuyeron propiedades terapéuticas y por su utilidad en la conservación de alimentos (carne, pescado...). **Las dimensiones de esta poza** son de 8 m de diámetro y de 9,30 m de altura.

7 Restes arqueològiques
Restos arqueológicos

Accés actual al pou de gel
Acceso actual a la poza

Gràfisme: MHA, disseny: Il·lustracions pou de gel F. Riart, Il·lustracions mapa: H. Rovira
Text: P. Cascante, Fotografies: Foto Art, T. Pla, DL: L239-2024, Impressió: Dach

Visites guiades els caps de setmana, vacances escolars i ponts. Consulta-ho a:
Visitas guiadas los fines de semana, vacaciones escolares y puentes. Consúltalo en:

solsonaturisme.com

Pou de Gel / Poza de Hielo

1

2

Un pou de gel és una estructura per emmagatzemar el gel natural obtingut de rius i rieres amb l'objectiu de poder-lo comercialitzar. Acostumen a tenir una planta circular coberta amb una cúpula [1], en la qual s'obren dos accessos: un orifici al centre, aïllat de l'exterior, i un a mitja alçada, on desemboca un corredor [2]; tots dos servien per introduir i treure el gel. També solen tenir un conducte a la part inferior per desguassar l'aigua acumulada pel desgel dels blocs [6].

En aquest pou, el gel s'obtenia del riu Negre o del forat de la Bòfia, avenc natural prop del Port del Comte. S'anava emmagatzemant al llarg de l'hivern i s'explotava entre abril i primers de novembre.

Procés de producció o empouament

Per obtenir els blocs de gel calia un llarg procés. En primer lloc s'estancava aigua del riu Negre mitjançant petites llacunes artificials, o s'aprofitava la

3

de les basses dels molins quan es gelaven. Quan hi havia un gruix de gel considerable, es tallava en blocs amb serres de mànec curt [3] i aquests blocs s'empenyien amb perpals o es

transportaven amb mules fins al lloc d'emmagatzematge. Una vegada allí, s'entraven manualment fins al fons del passadís [4] i amb l'ajuda d'una politja es dipositaven al fons del pou [5]. Separats amb palla i boll (pallofes de blat), es col·locaven de manera ordenada, aïllats del sòl i a una certa alçada, cosa que s'aconseguia gràcies a una estructura de fusta [6]. Aquest procés s'anomenava empouament.

Quan els hiverns eren rigorosos i la producció era més gran, el gel omplia tot el pou i en tapava l'accés principal. En aquests casos, l'entrada de gel a l'interior es feia des de l'orifici central de la cúpula, amb el mateix sistema. Tot i que els blocs podien tenir mides variables, creiem que a Solsona podrien haver arribat a tenir uns 120 x 70 x 15 cm, segons estudis realitzats en altres comarques catalanes.

La comercialització del gel es feia durant la primavera i l'estiu. Per tal de reduir pèrdues ocasionades per la calor, calia que el procés fos ràpid i

eficaç, cosa que exigia una quantitat de persones considerable. En el total de les operacions es perdia entre un 25 i un 30% de la càrrega, percentatge que ja es tenia en compte a l'hora de pressupostar el preu de venda. Els encarregats de transportar el gel eren els traguers, que el distribuïen per diferents vil·les i ciutats dels voltants.

Les restes arqueològiques

En els treballs de recuperació del pou de gel, es realitzà una excavació arqueològica que va permetre posar al descobert restes d'estructures de l'antic nucli [7] ubicat a l'entorn de l'església de Santa Maria (segle XI), de la rampa d'accés a un portal de les muralles (segle XIV), de les entrades al pou de gel (segle XVII) i del pont que es construí damunt del riu Negre (segle XVIII). Aquestes restes són una mostra de l'evolució arquitectònica i urbanística que ha sofert aquesta part de la ciutat al llarg de la història.

4

6

Una poza de hielo es una estructura para almacenar el hielo natural obtenido de ríos y riachuelos con el objetivo de comercializarlo. Suelen tener una planta circular cubierta con una cúpula [1], donde se abren dos accesos: un orificio central, aislado del exterior, y uno a media altura, donde desemboca un corredor [2]; ambos se utilizaban para introducir y sacar el hielo. También cuentan con un conducto en la parte inferior para desaguar el agua acumulada por el deshielo de los bloques [6].

En esta poza, el hielo se obtenía del río Negro o del lugar conocido como la Bòfia, sima natural cerca del Port del Comte. Se depositaba a lo largo del invierno y se explotaba desde abril hasta noviembre.

El proceso de producción o empouamiento

Para la producción de los bloques de hielo era necesario un largo proceso. En primer lugar, se estancaba agua del río Negro, me-

diante pequeñas lagunas artificiales, o se aprovechaba la de las balsas de los molinos cuando se helaban. Cuando el espesor era considerable, se cortaba en bloques mediante sierras de mango corto [3]; estos bloques se empujaban con palancas o se transportaban en mulas y se conducían hasta el lugar de almacenamiento. Una vez allí, se introducían manualmente hasta el fondo del corredor [4] y con la ayuda de una polea se depositaban en el fondo de la poza [5]. Las piezas eran separadas unas de otras con cascabillo y paja, y se iban colocando de forma ordenada, a una cierta altura del suelo, lo que se conseguía gracias a una estructura de madera [6]. Este proceso recibía el nombre de empouamiento.

Si los inviernos eran rigurosos y la producción aumentaba, el hielo llenaba toda la nevera, obstruyendo el acceso principal. En estos casos, la entrada de hielo a la poza se hacía desde el orificio central de la cúpula con el mismo sistema. A pesar de que

5

los bloques podían tener medidas variables, se cree que en Solsona podían alcanzar 120 x 70 x 15 cm, según estudios realizados en otras zonas catalanas.

La comercialización se hacía durante la primavera y el verano. Para reducir pérdidas a causa del calor, era preciso que se hiciera de forma rápida y eficaz, por lo que requería la participación de una cantidad considerable de personas. En todo el proceso se perdía entre un 25 y un 30% de la carga, porcentaje que ya se tenía en cuenta en el presupuesto inicial. Los encargados de transportar el hielo eran los arrieros, que lo distribuían por las villas y ciudades de los alrededores.

Los restos arqueológicos

En los trabajos de recuperación de la poza de hielo se realizó una excavación arqueológica que permitió sacar a la luz restos de estructuras del núcleo antiguo [7]

ubicado alrededor de la iglesia de Santa María (siglo XI), de la rampa de acceso a un portal de las murallas (siglo XIV), de las entradas a la nevera o poza (siglo XVII) y del puente que se construyó encima del río Negro (siglo XVIII). Estos restos son una muestra de la evolución arquitectónica y urbanística que ha sufrido esta parte de la ciudad a lo largo de la historia.